

theatervoorstelling om alledaagse evidenties – genre ‘het leven is een lach en een traan, want hoor...’ – bevestigd te zien (en te horen). Om het met Pieter T’Jonck te zeggen: nodig is een schuinse blik op wat schijnbaar vanzelf spreekt. Overigens heb ik hoegenaamd niets tegen zoiets als volks of populair theater, tegen voorstellingen die VTM-soaps imiteren, *e tutti quanti*. Wel heb ik zo mijn reserves tegen hele of halve intellectuelen die menen daar zo nodig mee te moeten koketteren. Hun aapjes kijken is synoniem met een populistische strategie: ze willen zich met hun luidruchtig geventileerde voorkeur in de eerste plaats van andere hele of halve intellectuelen onderscheiden. Ook dat is gemakkelijk en goedkoop.

Over volks gesproken. Wat mij aan *Allemaal Indiaan* het meest stoort is de klakkeloze reproductie van een handvol stereotiepe voorstellingen van ‘het volle volkse leven’. Hun schijnbare waarachtigheid is *fake*: ze berust op de herkenning van onder meer via tv-soaps ingeburgerde beelden van het leven van ongeschoolde arbeiders, kansarmen en andere bewoners van de onderklasse. Juist het theater zou een plaats kunnen, ja moeten zijn om deze dominante beeldvorming ter discussie te stellen – om *tegen-beelden* te ensceneren die ons iets laten zien van de reële complexiteit en ambiguïteit van het leven onderaan de sociale ladder. Dergelijke voorstellingen zouden ons via een geslaagde *actio in distans* intensieve beelden van zowel de ellende als de genoegens van de bewoners van die maatschappelijke sporten tonen. Aan het eind ervan zouden wij, hele of halve intellectuelen, niet enthousiast in de handen klappen maar beschaamd afdruipen. Een voorbeeld ter lering, en zonder vermaak.

Ik zag ooit, nu alweer jaren geleden, in de Beursschouwburg een onwaarschijnlijk juist gecomponeerde zwart-wit film waarin een arm negergezin in Harlem werd gevolgd. Vader en moeder poogden er het beste van te maken, er werd luidop gelachen (soms) en stilzwijgend gepiekerd (veel). De kinderen werden ziek omdat ze al te vaak van de loodhoudende verfbadders aan de muren hadden gegeten. Zo zit dat dus wanneer je écht honger hebt: je eet de verf van de muren. Zo’n beeld heb ik nooit, maar dan ook nooit, in een theatervoorstelling gezien. Ook *Allemaal Indiaan* is mijlenver verwijderd van dit soort ‘grensbeeld’ (een uitdrukking die ik van theatermaker Jan Lauwers heb). Deze voorstelling tovert ons integendeel een volkse wereld voor die we reeds kennen, zodat we enthousiast (jij) of ontevreden (ik) naar huis gaan.

Dat zwarte meisje dat loodhoudende muurverf opeet, en de kijker (ik dus) die toevallig ook weet dat een teveel aan lood op lange termijn het functioneren van het zenuwstelsel aantast. Het is, toegegeven, een extreem beeld, maar het heeft mij wel voorgoed gewapend tegen iedere vorm van exotisme of populisme in de omgang met de onderklasse. Neen, ik pleit hoegenaamd niet voor een rauw theater dat miserabele situaties uitvergroot. Ik verwacht van voorstellingen die inzoomen op marginale levens daarentegen wel marginale beelden, beelden die je écht wakker schudden omdat ze niet langer aansluiten bij de dominante of hegemoniale beeldvorming van ‘het volkse’. De enige interessante weg is kortom die van het meta-theater, het ensceneren van beelden die zich impliciet of expliciet *kritisch* tot de vigerende doxa verhouden. Ja, dat is een haast archaisch aandoende, quasi-Brechtiaanse verzuchting. Dat

ze vandaag de dag nog nauwelijks ernstig wordt genomen, deert mij niet meteen: ik word warm noch koud van het heersende sociale klimaat. Maar ik zal mij wel blijven verzetten tegen al die vormen van neokritiek waarin het beroep op een imaginaire gemeenschap – kansarm Gent, het Vlaamse volk, dé Vrouwen,... – elk gebrek aan een echt kritisch onderzoek, vooral van eigen denkbeelden, moet verhullen. Dit zwaktebod ook nog eens goedpraten door het inroepen van persoonlijke emoties lijkt mij simpelweg een vorm van intellectuele abdication. Dat die ook nog eens gevaarlijk dicht in de buurt komt van het emo-politieke discours van een Vlaamse partij waarvan ik de naam hier niet wil noemen, lijkt mij de evidentie zelve.

Ik ben mij terdege bewust van het mogelijke suggestieve gewicht van de zonet gedane uitspraak. Daarom voor alle duidelijkheid: ik beschuldig noch jou, noch de makers van *Allemaal Indiaan* van politieke naïviteit – zoveel betweterij zou ook ikzelf hoogst impertinent vinden. Het lijkt mij echter wel aangewezen om letterlijk voorbij al te voor de hand liggende voorstellingen van ‘het emotionele’ of ‘het volkse’ te kijken. Alleen door *het hoofd koel te houden* kunnen zowel de kritiek als het theater zelf écht effectief zijn, daadwerkelijk tussenkomen in het amalgaam van voorstellingen dat schijnbaar spontaan maar feitelijk ‘gemeenplaatserig’ wordt geproduceerd en gerecipeerd.

Na-denken is dus de boodschap: reflecteren op de reflecties die ons snel, pakkend, of anderszins treffen. Wie de bekende hoe-en-waaromvraag uit het oog verliest, is al blind genietend ‘de kern van de zaak’ onderweg kwijtgeraakt.

Kritiek die het ‘orgasme’ in beeld brengt

Beste Rudi Laermans,

U zegt maar.

Vriendelijke groet,

Roel Verniers

P.S.: Ik wil niet ontkennen dat één van de taken van de kritiek erin bestaat op zoek te gaan naar het hoe en waarom van de werkwijze van een kunstobject. Ik meen dat wat u het ‘simplistische inroepen van het tranengehalte’ noemt, zulks niet in de weg staat.

Bovendien hebben mijn tranen niets te zien met het gestileerde emo-ballet dat men graag in de media opvoert. Het gemak waarmee u alles over dezelfde kam scheert, ontgoochelt mij. Mocht ik om de haverklap huilen, ik zou met mijn tranen niet te koop lopen. Met dat verfoeilijke ‘emotivisme’ dringt men niet door tot de ‘kern van de zaak’. Via de rede des te meer, betoogt u. Maar kunt u de dichotomie tussen emotie en rede even toelichten zonder te vervallen in een bepaald soort essentialisme of realisme? Bovendien, wie bepaalt die ‘kern van de zaak’? Zoals u zonder schroom ‘de enige interessante weg’ om theater te maken uitstip-

pelt, moet ik ook maar uw ‘de kern van de zaak’ voor lief nemen. Maar wie weet is er wel geen andere ‘kern’ dan de penetratie van de toeschouwer door het kunstwerk. Wat als het ‘talige cliché’ ‘the medium is the message’ een niet-essentiële franje blijkt, die de ‘kern van de zaak’ voorbij schiet? Zou het orgasme misschien niet de ‘kern’ van seks kunnen blijken, ongeacht de fantasmas en standjes waarlangs die bedreven en het orgasme verkregen wordt? Uw tekst schiet naast de kwestie – enfin mijn kwestie – omdat hij nu net dat orgasme buiten beeld laat. Uiteraard is er nood aan analyse van de wijze waarop de werking van het kunst-